

Austatud lugeja!

Seekordne Juridica number toob teieni artikleid eri teemadel, sealhulgas kaks artiklit andmekaitsest. Neist ühe teema on üldisemat laadi, teise oma võrdlemisi spetsiifiline.

Näib, et andmekaitsest on saanud tänapäeva hirm ja arm. Vaat et polegi enam teemat, mida ei püütaks taandada andmekaitsele. Möödunud suvel räägiti ühes sünnipäevaseltskonnas sellest, kuidas rendiauto väidetava kahjustamise vaidlus lahendati filigraanselt andmekaitsele tuginedes. Minu laualt on läbi käinud kaasus, kus laps filmis teist, mispeale viimase vanem esitas kuriteokaebuse. Eelmisel nädalal saime meediast lugeda, kuidas tütarlaps pöördus AKI poole, kuna noormees, kellele ta rääkis oma tervisemurest, ei jätnud kuuldut enda teada. Tänapäev uudis on, kuidas AKI nõuab endiselt tippsportlaselt välja kulutšekke. Tuttav naisterahvas rääkis, et ka kodulooma andmed on isikuandmed. Minu plaan kaasata Juridica kirjutajate ringi senisest enam doktorante jooksis liiva, kuna andmekaitsele viidates ei nõustunud teaduskond mulle õppurite nimekirja andma. Taolisi näiteid võib tooma jäädagi.

Kuidas me kõikehõlmava andmekaitсени jõudsime? Tehnoloogia kaudu. Vahel harva jätame veel jälgi liivale, kuid internet, kaamerad ja andmebaasid on meie jälgi täis. Meie suhtlus on sageli virtuaalne, rahatarbimine samuti, arst tipib arvutisse meie tervisemured, meie lapsed, koduloomad, kinnisvara ja sõiduvahendid on registreeritud. Nii jääb inimese kõikehõlmav profileerimine vaid soovi, oskuste ja seaduste taha. Kas see häirib mind? Jah. Aga miks? Olen ju pärit maalt. Kõik külaelanikud teadsid kõigest vaat et kõike. Aga need „kõik“ olid umbes paarsada inimest ja mis veel olulisem: nad käisid omavahel rohkem või vähem läbi – nad tundsid üksteist. Tundmine tähendab dünaamikat: täna head tehes võisin ma eilset halba mahendada kuni lõpuks võidi halb kui mitte unustada, siis andestada. Meie nüüdne auditorium on pisut üle seitsme miljardi. Bitid ja baidid suudavad kõike talletada, käsu peale ka unustada, aga tunda ja andestada nad ei suuda. Ka ei suuda nad sulle silma vaadata. Nii on tehnika vahendusel kergem olla kergemeelne.

Seadus on üks üpris mannetu lukk. Esiteks on ta nähtamatu: tavaline inimene enamasti õigusnormi ei tea ja vaieldav on, kas peakski teadma. Selle asemel peaks ta teadma, kas miski on õige või vale. Ühelt poolt omandatakse see tunnetuse kaudu: seesinane hea ja kurja puu, mis istub meie sees. Suur õpetaja on muidugi elu ise: ma näen, mida teised hindavad ja kuidas teevad. Probleem tekib siis, kui puu on viltu kasvanud või ühiskond ja seadus käivad eri jalga. Bürookraatianorm on täiesti eraldi ooperist. See on kujundujumise kava, millel pole hea ja kurja puuga mingit pistmist ning ühiskond õpib selle järgi toimima kas väga pika aja jooksul või autoritaarse juhtimise all.

Olen kaugel sellest, et andmekaitse on olemuselt kujundujumine – infoühiskonnas on ta lukk, mis peab pidama. Samas on mul meeles AKI tollase peadirektori Viljar Peebu esinemine Eesti Akadeemilise Õigusteaduse Seltsi ettekandekoosolekul, kus ta asetaski lauale paksu kausta regulatsiooniga ja ütles, et see pole kaugeltki kõik. Usun, et lootus kustub mitte ainult minu silmis. Ja nii saabki meid andmekaitsele viidates labaselt hirmutada. Et ükskõik mida ma teen, kusagilt tuleb ikka andmekaitse Suur Must Hunt.

Tegelikult on küsimus selles, milliseid andmeid koguda, kuidas neid talletada ja mille ette mis lukk panna. Sest hea lukk on kallis, andmekaitselukk lausa väga kallis. Ainult aaret on põhjust kalli luku taga hoida. Ja kõik andmed ei ole aarded.

Mul oli hiljuti sünnipäev. Tervituse saatsid pangad, poed, apteegid, kutseühendus, ülikool. Tegelikult oli see kõigest nende arvutiprogramm. Tänapäev neid, kellel ma päriselt meeles olin. Programmist ma ei hooli.

Katrin Prükk